

УДК 342.2

В. І. Сич
аспірант*Міжнародного університету бізнесу і права***ПРАВО НА ЗДОРОВ'Я У КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПОЛОЖЕННЯХ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА**

Для досягнення позитивних результатів у сфері охорони здоров'я на національних рівнях слід створити на законодавчій основі цілеспрямоване управління всіх рівнів системи охорони здоров'я. Це передбачає наявність в державі належної системи охорони здоров'я, що вміщуватиме необхідну і загальнодоступну державну систему охорони здоров'я, а також її правове забезпечення на національному рівні. До числа завдань гарантування права на здоров'я входить охорона здоров'я громадян з дотриманням прав і їхніх свобод.

Право на здоров'я – одне з основних прав людини – дістало юридичне закріплення у нормативно-правових актах міжнародного рівня після закінчення Другої світової війни. У статуті Всесвітньої організації охорони здоров'я (1946 р.) у Преамбулі було встановлено, що провідною ціллю ВООЗ є досягнення всіма народами якомога вищого рівня здоров'я [1, 3, 4]. Саме ту дано визначення поняття «здоров'я» як «стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб або фізичних дефектів». У всіх основоположних документах ВООЗ починаючи від 1946 р. наголошується на особливому глибинному зв'язку між охороною здоров'я і дотриманням прав людини.

Вивчення міжнародного медичного права і законодавства про охорону здоров'я дозволяє стверджувати, що в економічно розвинених країнах склалася стійка тенденція до правового регулювання охорони здоров'я, яка базується на законах про захист здоров'я людей, виданих вищими органами державної влади різних країн світу або їхніми суб'єктами, а також на правових актах міжнародних медичних організацій і науково обґрунтованих рекомендаціях у медичній галузі [2].

Міжнародні правові документи ООН, перебуваючи на захисті прав громадян, гарантують право на здоров'я і рівний доступ до медичних послуг, закріплюючи окремі права суб'єктів права у деклараціях, які ратифікують всі члени співдружностей держав.

Результатом такої правозахисної діяльності стало те, що на даний час норми медичного права стають невід'ємною частиною міжнародного і національного законодавств. На сьогодні саме міжнародне медичне право об'єднує соціальні права людини, охоплюючи широке коло питань і виходячи за межі національного медичного законодавства.

Дефініція «делікт» [8] не використовується у вітчизняному медичному законодавстві, однак широко використовується у науковій літературі. У системі права під деліктом розуміють дію, що порушує чуже право (тобто посягання на щось), яке спричинює зобов'язання відшкодувати заподіяну шкоду такою дією. Іншими словами, таке таке зобов'язання виникає на через (усний, письмовий) договір про надання медичної допомоги чи професійної консультації, а у зв'язку з наявністю факту заподіяння шкоди здоров'ю, що спричинює певні збитки [6, 7]. Це розмежовує договірні і позадоговірні медико-правові зобов'язання. Як уже йшлося вище, у медичному законодавстві, наприклад США, також відсутнє чітке трактування, що собою являє делікт як протиправна дія, порушення і навіть злочин стосовно пацієнта, чи є делікт дією, що порушує чуже право, або це зобов'язання – відшкодувати збитки. Так само американська система охорони здоров'я, тобто деліктних зобов'язань, не знає основного делікту, і складається з часткових (сингулярних) деліктів, напрацьованих прецедентною судовою практикою у розв'язанні питань завдання шкоди під час надання медичних послуг. В українському ж медичному праві, як і в більшості країн континентального права, система зобов'язань з заподіяння шкоди спирається на принцип основного делікту, згідно з яким будь-якій людині заборонено завдавати шкоду майну або особистості; будь-яке заподіяння шкоди іншій особі вважається протиправним, якщо особа, що спричинила не був на це уповноважена на таке діяння. Зобов'язання, які підпадають під поняття основного делікту, створюють систему спеціальних деліктів, серед яких традиційно виділяють відповідальність за заподіяну шкоду, діяльність, у результаті якої заподіюється така шкода, дії, що створюють підвищену небезпеку для оточення; життя або здоров'ю громадянина фізичними та моральними стражданнями (моральна шкода).

Дискусійне питання про підстави та умови правової відповідальності взагалі і деліктної відповідальності зокрема являють собою одну з сучасних проблематик теорії держави і права [10]. Правові підстави – це те, що породжує якесь правове явище, становить фундамент, на який право спирається і який визначає його природу, або, іншими словами, правовий факт, який породжує виникнення, встановлення правовідносин, їхню зміну або припинення або те, з чого виникає

обов'язок того, хто заподіяв шкоду, в нашому випадку – нанесення шкоди здоров'ю; правові умови – це ті ознаки, які характеризують цей факт (підставу) загалом або окремі його сторони й без наявності яких правове явище виникнути не може. Пацієнт – це центральна фігура правовідносин, покликаних забезпечити реалізацію прав людини на охорону здоров'я та оздоровлення медичної допомоги. Потреби пацієнта зі збереження та укріплення фізичного і психічного здоров'я, підтримка довготривалості та якості життя визначає соціальне призначення і професійну діяльність осіб, які беруть участь у профілактичній, діагностичній, лікарській, реабілітаційній допомозі. Задоволення потреб та інтересів пацієнта, що не суперечать чинному законодавству України, в системі правоохоронних органів передбачає сукупність суб'єктивних прав, свобод і обов'язків [2].

Охорона державою прав, свобод людини створюють правовий статус, який визначає межі активності і втручання учасників системи охорони здоров'я. У цьому контексті постає проблематика встановлення правового статусу пацієнта з дотриманням прав і свобод людини.

Поняттям «пацієнт» широко оперують у теорії держави і права як фундаментальної філософсько-правової бази, що в свою чергу формує медичну та правову доктрину, нормотворчу, правову, судову і слідчу практики. Завдяки активному використанню у багатьох сферах соціального та правового життя дефініції «пацієнт», в медичному праві воно дістало певне правове оформлення. Під поняттям «пацієнт» здебільшого розуміють фізичну особу, якій надається певна медична з урахуванням його стану на момент звернення до медичного закладу [3].

Проблематикою медичного права вважається брак оформлення остаточного правового трактування суб'єктів охорони здоров'я. Це означає, що пацієнт на законодавчому рівні не в змозі вирішити низку принципових правових питань, які мають місце під час реалізації прав і свобод громадянина і задоволення в наданні професійних послуг. Ситуація, що склалась на сьогодні у вітчизняній галузі охорони здоров'я, дозволяє констатувати, що за, наприклад, екстреною медичною допомогою звертаються люди і з порушенням психосоматичного стану здоров'я, що з правової позиції також підпадають під визначення поняття «пацієнт». Це тісно пов'язано з ще однією проблематикою, а саме те, що пацієнтом вважається будь-хто, хто одержує медичну допомогу, або звертається по неї до певного медичного профільного закладу. При цьому не має значення форма і умови наданої медичної допомоги: за комплексом медичних заходів з підтримки або відновлення фізичного чи психічного здоров'я людина звертається до

установ охорони здоров'я будь-яких організаційно-правових форм [8].

На нашу думку, нормативна база потрібна для того, щоб встановити чітке правове коло суб'єктів, на які за професійною діяльністю покладено обов'язковість дотримання правового статусу пацієнта. Наведені аспекти проблематики встановлення правового статусу пацієнта показують, що на законодавчому рівні бракує правового інструментарію, здатного ефективно втілити і захистити права і свободи людини, яка потребує професійної медичної допомоги. Саме це висвітлює кілька організаційних і правових питань перед особами, які покликани забезпечити населення медико-соціальної допомоги чи контролювати дотримання норм медичного права. Таким чином, висвітлені питання слугують об'єктивним показником для продовження правової діяльності зі змістового охоплення досліджуваних категорій і наповнення їх правовим змістом.

Література

1. Устав (Конституція) Всемирной организации здравоохранения // http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_599
2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Основи законодавства про охорону здоров'я // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – Ст. 19.
4. Міжнародний досвід реформування систем охорони здоров'я // <http://radaprogram.org/infocenter/mizhnarodnyy-dosvid-reformuvannya-systemy-ohorony-zdorovya-dosvid-krayin-yevropeyskogo>
5. Система прав людини у сфері охорони здоров'я [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intranet.tdmu.edu.ua/data/kafedra/internal/medprav/lectures>
6. Беденко-Зваридчук О. Правовий статус медичного працівника в Україні / О. Зваридчук-Беденко // Практика управління медичним закладом. – 2012. – №3. – С. 58.
7. Шекеера О.Г. Забезпечення прав людини у медичній галузі // О. Г. Шекеера // Здоров'я мужчини. – 2013. – № 2. – С. 23.
8. Медико-правовий тлумачний словник / [за ред. І. Я. Сенюти]. – Львів: Медицина і право, 2010. – С. 55.
9. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я / [за ред. Ю.В. Вороненка і В.Ф. Москаленка]. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2002. – с. 25.
10. Лехан В.М. Стратегія розвитку системи охорони здоров'я: український вимір / Лехан В.М., Слабкий Г.О., Шевченко М.В. – К.: Медицина, 2009. – С. 44.

Анотація

Сич В. І. Право на здоров'я у концептуальних положеннях теорії держави і права. – Стаття.

У статті розглянуто питання створення на законодавчій основі цілеспрямованого управління всіх рівнів системи охорони здоров'я. Розглянуто деліктне право у сфері захисту прав і свобод людини. Проаналізовано проблематику захисту прав і свобод людини у положеннях теорії держави і права.

Ключові слова: право на здоров'я, захист прав і свобод людини, деліктне право, пацієнт, теорія держави і права.

Аннотация

Сыч В. И. Право на здоровье в концептуальных положениях теории государства и права. – Статья.

В статье рассмотрены вопросы создания на законодательной основе целенаправленного управления всех уровней системы здравоохранения. Рассмотрены деликтное право в сфере защиты прав и свобод человека. Проанализированы проблематику защиты прав и свобод человека в положениях теории государства и права.

Ключевые слова: право на здоровье, защиту прав и свобод человека, деликтное право, пациент, теория государства и права.

Summary

Sych V. I. The right to health in conceptual provisions of the theory of power and rights. – Article.

The status of food has been laid out on the basis of the centrally controlled administration of all important systems of health and health. Looked into the right of the sphere to the rights of freedoms and freedoms of the people. Analyzed the problem of the rule of law i freedoms of people at the theory of power and rights.

Key words: the right to health, the zakhist of rights and freedoms of people, delict of the right, patient, theory of power and rights.